

12. Христюк П. О. Замітки і матеріали до історії української революції: 1917–1920 рр.: у 4-х т. Т. 4. Wien: б. в., 1922. 192 с.

13. Шульгин В. В. Последний очевидец: Мемуары. Очерки. Сны. Москва: ОЛМА-Пресс, 2002. 596 с.

Скідан Дар'я

Донецький національний університет імені Василя Стуса

«ВЕЛИКИЙ ЖОВТЕНЬ» У ВІТАЛЬНИХ КАРТКАХ

Анотація. У розвідці досліджується процес формування та трансформації святкових карток до радянського свята «Великого Жовтня». Показано, що листівки мали виразну мобілізуючу роль, оскільки спрямовувалися на підтримання радянських цінностей.

Ключові слова: СРСР, «Великий Жовтень», вітальна картка.

Abstract. Exploration investigates the process of formation and transformation of holiday cards for the holiday of «Great October». It is shown that the leaflets had a clear mobilizing role, as they were aimed at maintaining Soviet values.

Keywords: USSR, «Great October», greeting card.

Поряд з письмовими джерелами стоять джерела візуального типу, які мають значний інформативний потенціал. Зокрема вони представлені вітальними листівками до дня «Жовтневої революції», які уточнюють і розширюють наше уявлення про радянську політику щодо свята «Великого Жовтня».

Проблема радянської святкової обрядовості, формування культу листівки та її впливу на формування ментальності вивчалася радянськими та зарубіжними науковцями [2; 3]. Проте переважна більшість досліджень мають узагальнюючий характер, розкриваючи деякі аспекти трансформації святкової листівки. З огляду на це метою розвідки є висвітлення особливостей друку та трансформацій святкової листівки, приуроченої до свята «Великого Жовтня». Джерелами виступають листівки та вітальні картки.

Для радянських людей свято 07 листопада було приводом для сімейного та дружнього спілкування. Листівки виступали традиційною формою привітання, будучи невід'ємним елементом передсвяткової атмосфери. Радянську листівку, присвячену революції, підписували друзі, родичі або близькі люди і надсилали поштою. Їх акуратно збирали, дбайливо зберігали багато поколінь. Отож, цей різновид візуалізації святкової культури є доволі інформативним у процесі вивчення радянського суспільства.

Після революції 1917 р. найголовнішим завданням усіх видів друкованої продукції стала агітація трудящих мас для боротьби з внутрішніми і зовнішніми ворогами. Вони вели наступ на маси, змінюючи побут і психологію. Листівки того часу перетворилися в особливий вид друкованої продукції – крихітний плакат, що «кличе в бій» за утопічне майбутнє. Окрема серія листівок про революцію 1917 р. мала пізнавальний характер. На таких картках зображено

важливі події, що відбувалися після взяття влади більшовиками. Є екземпляри із зображенням штурму Зимового палацу і легендарного крейсера «Аврори», боїв з Білою армією, святкування ювілейних дат та інші події.

Зображення на листівках рясніють новою революційною символікою: червоними прапорами, зірками, серпом і молотом. Основна тема листівок – заклик до «активної дії і співучасті». Яскраві листівки, випущені у 1920 р., агітували вступати в партію комуністів, закликали бути пильними. Велася смертельна ідеологічна боротьба проти народу всіма засобами масової інформації – від газет і плакатів до крихітних листків поштових відправлень. З кінця 1930-х рр. листівка була буквально перетворена на пропагандистський плакат.

Найважливішим елементом формування особистості в радянський період було політичне виховання молоді. Учасі дітей і підлітків у революційних святах, зокрема 07 листопада, надавали особливого значення, тому у вітальних листівках стали з'являтися сюжети із зображенням дітей [1]. Радянська мальована листівка СРСР з 07 листопада «Зі святом Великого Жовтня!», виконана в дитячому стилі, яскраво демонструє, як використовувалися образи дітей для пропагування святкування 07 листопада. Листівка зображує дівчинку, яка посміхається та відриває календар, на якому «червона» дата. На столі поряд стоїть іграшка та червоний прапорець – незмінний символ більшовиків [5]. Мальована листівка СРСР «37 роковини Жовтня. Зі святом!» також виконана в дитячому стилі. На ній зображено хлопчика, який тримає в руках прапорець, що знаменував 37-му річницю «Жовтня». Дитину зображено на тлі прапора СРСР [5].

З 1950-х рр. у типаж вітальних листівок з річницею Жовтневої революції увійшла композиція з кремлівських веж, рубінових зірок і квітів (переважно гвоздик). Поряд з канонічними деталями в композицію листівок включалися символи, що відбивають важливі події в житті країни. Саме у цей час візуальна трансляція Жовтневої революції від плакатів перейшла до листівок. Звичай вітати рідних і знайомих з днем «Великої Жовтневої соціалістичної революції» був досить поширений. Якщо хтось не встигав надіслати листівку вчасно, можна було привітати телеграмою на художньому бланку з відповідною символікою [4, с. 886].

Перемогу Жовтневої революції засоби масової інформації пов'язували з крейсером «Аврора», з образом Леніна, з червоними прапорами, гвоздиками, тому на поштових листівках всі ці елементи знайшли своє відображення [1]. До таких належить листівка «Вся влада Радам! Слава Жовтню!», в якій поєднується сюжети із зображенням дітей та головними символами перемоги Жовтневої революції. На листівці зображено школяра у формі матроса поряд з крейсером «Аврора», хлопчик стоїть на тлі портрета батька, який був матросом [5]. У 1960-х рр. у малюнках стала виразно простежуватися тема освоєння космосу та інших досягнень соціалістичного ладу. На мальованій листівці «Слава Жовтню!» присутнє зображення радянської авіації, яка опановувала космос [5].

Отже, листівки, присвячені «Жовтневій революції», дещо змінювалися протягом радянської доби, що зумовлювалося зміщенням ідеологічних акцентів, але більшість символів залишалися стабільними, незалежно від апелювання до освоєння космосу чи технічних досягнень. Навіть зображення дітей на листівках обов'язково супроводжувалося символами більшовицької влади. У такий спосіб звичайна вітальна картка виступала потужним інструментом конструювання радянської свідомості.

Джерела та література

1. История праздников в почтовых открытках. URL: <https://nsportal.ru/ap/library/drugoe/2019/05/11/istoriya-prazdnikov-v-pochtovyh-otkrytkah>
2. Мазаев А. И. Праздник как социально-художественное явление: Опыт историко-теоретического исследования. Москва: Наука, 1978. 392 с.
3. Плаггенборг Ш. Революция и культура: культурные ориентиры в период между Октябрьской революцией и эпохой Сталинизма: пер. с нем. Санкт-Петербург: Журнал «Нева», 2000. 416 с.
4. Полонский В. Русский революционный плакат. Москва: Государственное издательство, 1925. 192 с.
5. Советские открытки СССР с 7 ноября. URL: <https://kolybanov.livejournal.com/4775867.html>

Бондаренко Ганна, Танасова Аліна
Маріупольський державний університет

ХАРЧУВАННЯ РОДИН У М. МАРІУПОЛІ НАПРИКІНЦІ 70-х – У 80-х рр. ХХ СТ. ЗА МАТЕРІАЛАМИ УСНО-ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. У розвідці на матеріалах проведених інтерв'ю охарактеризовано повсякденне та святкове харчування родин у м. Маріуполі. Окреслено щоденний набір страв, описані особливості підготовки до свят, причини заготівлі консервації тощо, що дало змогу висвітлити одну зі сфер повсякденного життя сімей респондентів в зазначений період і зробити узагальнення щодо життя за радянської епохи.

Ключові слова: харчування, усна історія, радянські традиції, побут СРСР, м. Маріуполь.

Abstract. The intelligence, based on the materials of the interviews, described the daily and festive meals of families in Mariupol. The daily set of dishes is outlined, the peculiarities of preparation for the holidays, the reasons for preparing canning, etc. are described, which allowed to cover one of the spheres of daily life of respondents' families in the selected period and make generalizations about life in the Soviet era.

Keywords: food, oral history, Soviet traditions, life of the USSR, Mariupol.

Харчування є невід'ємною частиною повсякденності та показником соціального рівня. Дослідження повсякденного життя дає змогу ознайомитися з